

Маріанна Василівна КІЧУРЧАК

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки України,
Львівський національний університет імені Івана Франка
E-mail: Marianna_Kichurchak@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА СУСПІЛЬНИХ БЛАГ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Кічурчак, М. В. Концептуалізація перспектив розвитку виробництва суспільних благ в економічній системі України [Текст] / Маріанна Василівна Кічурчак // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 24. – № 1. – С. 38-44. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Предметом дослідження є визначення найголовніших напрямів розвитку виробництва суспільних благ у вітчизняній економічній системі. Згідно з цим сформовано теоретико-методологічні та практичні підходи до удосконалення моделі відтворення суспільних благ у нашій країні. Обґрунтовано необхідність розв'язання низки суперечностей між існуючими світоглядними засадами теорії відтворення суспільних благ і практикою їх продукування, що передбачає приведення у відповідність інституційованих стандартів споживання з реальною спроможністю держави їх надавати. Показано, що невизначеність пріоритетів, декларативність і некоректність завдань розвитку, трансформація економічної системи, слабка функціональна спроможність держави надавати такі блага згідно із чинними зобов'язаннями хоча і деструктивно вплинули на їх виробництво, але спонукали і до конструювання вітчизняної моделі відтворення суспільних благ. Із урахуванням генетично-еволюційної та системно-синергетичної парадигми запропоновано такі основні підходи до концептуалізації перспектив розвитку виробництва суспільних благ в економічній системі України: узгодженість теоретичної конструкції продукування таких благ з особливостями національної економіки, що обумовлене як існуванням складних причинно-наслідкових зв'язків та екстерналій, так і слабкістю протидії структурним деформаціям; чітка окресленість часово-просторових координат взаємодії домогосподарств, фірм і держави, що при заданих пропорціях розподілу і перерозподілу ВВП на продукування таких благ розширить можливості інвестування у їх виробництво і мінімізує ризики проявів макроекономічної нестабільності; забезпечення транспарентності акумулювання, розподілу та використання ресурсів, залучених у їх створення, на підставі розбудови і підвищення дієвості демократичних механізмів контролю за роботою урядової машини. Перспективи подальших досліджень передбачають детермінацію напрямів удосконалення відтворювального процесу для суспільних благ, пов'язаних із закономірностями розвитку інституту суспільного вибору в нашій країні та чинниками «захоплення» держави.

Ключові слова: суспільні блага; відтворення; економічна система; концептуалізація; модель; держава.

Marianna Vasylivna KICHURCHAK

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Economy of Ukraine,
Ivan Franko National University of Lviv
E-mail: Marianna_Kichurchak@ukr.net

CONCEPTUALIZING OF PROSPECTS OF MANUFACTURING DEVELOPMENT OF THE PUBLIC GOODS IN THE ECONOMIC SYSTEM OF UKRAINE

Abstract

The determination of the most important ways of the public goods production development in Ukrainian economic system has become the subject of the research. The theoretical and methodological and practical approaches to the improvement of the public goods reproduction model have been formed. We have grounded the reliability and

scientific validity of the results on the basis of the induction, deduction and historical methods, comparative analysis and synthesis. It has been grounded the necessity to decide the row of contradictions between the vision of the public goods production theory and the practice of such goods providing of which foresees bringing into compliance with the institutionalized standards of consumption with the real state's capacity to provide them. It is shown that though the priorities uncertainty, tendency to make pronouncements for effect and unreasonableness of the development objectives, weak functional capacity of the state to produce such goods due to prescribed liabilities have affected the public goods production destructively, but induced to construct the national public goods reproduction model. Taking into account the genetic and evolutionary and system and synergic paradigms such general approaches to conceptualize the development prospects of the public goods production in Ukrainian economic system are proposed: concordance of the theoretical construction of such goods providing with the peculiarities of the national economy which is caused by both existence of the complicated cause-and-effect relations and externalities, and weakness of the structural deformation resistance; clear outlining of the time and spatial coordinates of the state, firms and householders interaction which will allow to extend the investment possibilities for such goods production and to minimize the risks of macroeconomic instability displays under the set proportions of the GDP distributing on the public goods production; ensuring the transparency of accumulating, reallocating and using of the resources involved in such goods providing on the basis of constructing and increasing efficiency of the democratic mechanisms of the control at the governmental machine work. The prospects of the next researches are as the following: to determine the ways of the improvement of the reproduction processes for public goods which are connected with the regularity of the public choice institute development in our country and the factors of the state "capture".

Keywords: public goods; reproduction; economic system; conceptualization; model; state.

JEL classification: D20, H41, H61, P47

Вступ

Одним з важливих заходів уряду, спрямованих на збалансування різновекторних економічних інтересів і досягнення позитивних змін у національній економіці, є детермінація принципів розподілу і перерозподілу ВВП на виробництво приватних і суспільних благ. У зв'язку з цим актуалізується питання формування на світоглядному рівні найголовніших засад взаємодії держав, фірм і домогосподарств для забезпечення розширеного відтворення суспільних благ при заданому рівні ринкової лібералізації економічної системи України.

Наукові розвідки, спрямовані на з'ясування найголовніших теоретико-практичних основ організації виробництва суспільних благ (СБ), формування дієвого механізму розподілу і перерозподілу ресурсів для надання таких благ, реформування моделі фіскального обміну та поліпшення якості економічної системи, здійснювала когорта знаних українських і зарубіжних економістів: Г. Башнянин, Дж. Б'юкенен, В. Геєць, Л. Гринів, А. Гриценко, О. Длугопольський, Т. Єфименко, М. Козоріз, Л. Лисяк, О. Молдован, В. Новіков, О. Стефанишин, М. Олсон та інші. Попри високу наукову цінність цих досліджень для теорії та практики виробництва СБ необхідно на концептуальному рівні окреслити основні підходи до забезпечення розширеного відтворення таких благ в Україні.

Мета статті

Метою є визначення найголовніших напрямів розвитку виробництва СБ у вітчизняній економічній системі. Для цього необхідно детермінувати специфіку пов'язаності теоретичного конструювання виробництва СБ з практикою їх надання; виокремити внутрішні чинники удосконалення моделі відтворення таких благ; сформулювати перспективи розвитку їх виробництва в економічній системі України.

Виклад основного матеріалу дослідження

До найголовніших передумов концептуалізації моделі відтворення СБ належать узгодженість на світоглядно-емпіричному рівні глибини ринкової лібералізації економічної системи України, курсу на євроінтеграцію та фундаментальне реформування країни. Тому формування ринкової економіки в Україні стало каталізатором як для перегляду широкого кола зобов'язань держави з виробництва СБ, так і для інституціоналізації високих соціальних стандартів їх надання. Проте перервність поступу теорії відтворення СБ на вітчизняних теренах та інерційність змін у практиці їх надання входили у дисонанс із поточними реаліями розвитку економічної системи. З цього випливало, що механізм фінансування бюджетних закладів був дестабілізуючим фактором надання послуг для СБ сфери культури, охорони здоров'я та освіти [1, с. 58-81], а високий рівень соціального забезпечення населення неможливий у бідній країні [2, с. 86]. Вважаємо, що в Україні корелятивність світоглядних і практичних засад відтворення СБ була знижена через одночасність розбудови усього каркасу інституцій ринкової

економічної системи і трансформацію виробництва таких благ. Проте позитивом є те, що численні наукові дискусії, здійснювані відомими українськими вченими-економістами у сфері людського і сталого розвитку, фіскального регулювання і політики, детермінації функціональної спроможності держави створили підґрунтя для теоретичного конструювання відтворення СБ у контексті ринкової трансформації економічної системи.

Так детерміновано соціально-економічні варіанти кривої виробничих можливостей для різних типів соціалізації економічних систем стосовно споживання суспільних і несупільних благ [3, с. 118-137], структуру інституту бюджетної політики як чинника підвищення ефективності використання бюджетних коштів для виробництва таких благ [4, с. 344-362, 509, 537], найголовніші закономірності трансформації механізму надання СБ в умовах глобалізації [5, с. 124-139]. Тим самим на світоглядному рівні було відновлено генетичний зв'язок між минулим, теперішнім і сучасним вітчизняної теорії відтворення СБ. Тому концептуалізація перспектив розвитку повинна брати до уваги приведення у відповідність найголовніших положень теорії та практики виробництва таких благ, підґрунтям чого є врахування закономірностей економічних, соціальних, інституційних, політичних та історичних чинників розвитку. Це пов'язано із забезпеченням функціональної узгодженості теоретичних і прикладних аспектів відтворення суспільних благ за цілями, завданнями, напрямками їх виробництва відповідно до реальних можливостей економічної системи України.

В іншому випадку розкоординованість методологічно-практичних принципів відтворення СБ буде системним чинником послаблення позицій держави у сфері узгодження суспільних інтересів, опортуністичної поведінки фірм і домогосподарств, маніпулювання та кон'юнктурності ухвалення урядових рішень. На нашу думку, поліпшенню ситуації у сфері відтворення СБ має сприяти і неімітаційний характер втілення найголовніших положень стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [6]. Бо згідно з минулим досвідом реформування опертя на декларативність, неконкретність завдань і розмитість сфер відповідальності несприятливо позначилося на якості надання таких благ і довірі до інституту держави. Додаткової актуальності реалізації стратегії сталого розвитку надає і пов'язаність відтворення СБ із генетично-еволюційною та системно-синергетичною парадигмою, унаслідок чого цілеорієнтованість у часі та просторі, багатовекторність і динамічність виробництва таких благ залежить від досягнення позитивних зрушень у вітчизняній економічній системі. У світоглядному контексті поліпшення якості продукування таких благ і перехід до їх розширеного відтворення повинні передбачати розв'язання низки методологічних суперечностей, які пов'язані зі специфікою адаптації базових принципів корегування «провалів» ринку та трансформацією функціональних спроможностей держави.

Вважаємо, що соціоцентричність економічної системи України задає також й орієнтири для державної політики, що робить відтворення СБ її важливою складовою та основою для поліпшення добробутних характеристик розвитку. Це спричинене тим, що «державна як головне, керівне утворення інституту суспільства спрямовує і організовує за допомогою норм права спільну діяльність людей і соціальних груп, захищаючи права і інтереси громадян і орієнтованість, насамперед, на задоволення суспільних, а не індивідуальних чи групових інтересів, наявних у суспільстві» [7, с. 27]. Натомість стан перманентних змін стратегічних орієнтирів і волюнтаризм у державній політиці створили умови для стагнації виробництва СБ в Україні, зовнішнім виявом чого стали уповільнення оновлення техніко-технологічної бази і скорочення інвестування.

В основі цього знаходяться глибинні процеси, викликані відродженням державності, формуванням національної владної еліти та відмовою від надмірного патерналізму. Так «для духовного і національного відродження кожному народові потрібно, насамперед, мати власну державу, де органічно функціонують свої культура, освіта, мова, традиції, звичаї та інформаційний простір» [8, с. 214]; переборювати потенційні загрози національного суверенітету та формувати політику національної безпеки [9, с. 120-119]. Тому, незважаючи на погіршення якості надання СБ, у цій сфері були одержані і певні позитивні результати, пов'язані зі становленням вітчизняної конструкції фіскального обміну, фіскальної децентралізації та новаційних методів бюджетування, що у майбутньому може поліпшити відтворювальний процес для СБ за умов чіткого розуміння економічними агентами дій держави. Для цього необхідно оцінювати еволюцію та поточну ситуацію, умови інституціоналізації та використовувати засоби, форми та інструментарій у сфері виробництва СБ з позиції спроможності економічної системи України сформувати достатній обсяг ресурсів. Тому одним з напрямів удосконалення їх виробництва є врахування характеру і структурних особливостей вітчизняної економіки, зрозумілість і суспільна підтримка правил взаємодії.

Концептуалізація перспектив розвитку виробництва СБ в економічній системі України спрямована і на усунення (корегування) внутрішніх деструкцій їх відтворення. На думку відомих українських вчених, прикладами цього «можуть бути спроби держави знайти компроміс з бізнесом, громадянами у питаннях реформування системи оподаткування, соціального забезпечення та ін.» [10, с. 71]; підходи до децентралізації бюджетної системи, що головню послабили фіскальну забезпеченість місцевих бюджетів

[11, с. 23-25]. Унаслідок чого невваженість, непослідовність і турбулентність реформ у фінансній сфері порушили просторово-часову зв'язаність виробництва таких благ, зовнішнім виявом чого стали розгортання кризових явищ і прихована руйнація інфраструктури їх надання.

З огляду на ці об'єктивні чинники для відтворення СБ важливим є посилення функціональності через детермінацію принципів акумулювання, розподілу і використання бюджетних ресурсів, що передбачає: приведення у відповідність прогнозних і реальних пропорцій розподілу і перерозподілу ВВП, завдяки чому будуть виразно окреслені межі спроможності держави і сформовано сталі відносини з фірмами і домогосподарствами; досягнення гранично допустимого рівня розбалансованості бюджетної системи, що детерміновано також і Копенгагенськими критеріями [12], і необхідністю підвищення дохідної частини місцевих бюджетів і зменшення рівня трансфертного перерозподілу коштів через державний бюджет; визначеність базових складових системи оподаткування, що обумовлена унормованістю видів податків та їх ставок, механізмом розподілу податкових надходжень між рівнями оподаткування, характером заміщення прямих податків непрямими.

У короткостроковому періоді ці напрями змін є достатньо жорсткими, бо вимагають здійснення непопулярних заходів з оптимізації бюджетних видатків, знаходження компромісу з питань формування бюджетних доходів і стимулювання ділової активності. Проте у перспективі це дозволить провести аудит виробництва СБ і віднайти приховані резерви для поліпшення якості їх надання в економічній системі України. Додатково це індукує сигнали з боку держави стосовно запровадження прозорих взаємовідносин із платниками податків, посилення контролюваності і підзвітності суспільству виробництва СБ. Якщо ж функціональність відтворення СБ залишити без змін, то залежність від поточної соціальної, економічної, політичної та міжнародної ситуації динаміки реформування фінансового обміну та бюджетної системи в Україні націлюватиме на короткострокові горизонти розвитку і не буде містити тісної прив'язки до середньо- і довгострокового таргетування.

Ще одним з вагомих аспектів подолання деформацій виробництва СБ є переборювання багаторічних традицій використання адміністративного ресурсу, виявом чого стала частотність змін пріоритетів надання таких благ в українській економіці. Згідно з чим практика акумулювання та розподілу бюджетних ресурсів на виробництво СБ була віддзеркаленням інтересів впливових політичних сил. Це знаходило своє відображення у перманентному підвищенні соціальних стандартів напередодні парламентських і президентських виборів, коли не бралася до уваги спроможність економічної системи України їх забезпечити. Тому «незбалансованість з реальними можливостями економіки соціальної політики та послаблення спроможності до задоволення внутрішнього попиту через незадовільну структуру економічного зростання стали структурними чинниками інфляції» [13, с. 256]. Вважаємо, що залежність заходів, засобів, важелів та інструментарію відтворення СБ від «ручного» управління породжували в економічній системі через дію відповідних передавальних механізмів такі негативні екстерналії, як непрогнозована інфляція, шоки курсоутворення, щораз більше відкриття внутрішнього ринку, загострення екологічних проблем тощо. На концептуальному рівні важливим напрямом удосконалення виробництва СБ є технократичність встановлення пріоритетів їх надання та уникнення популізму. Для цього потрібно координувати між собою коротко-, середньо- і довгострокові горизонти бюджетування видатків для виробництва таких благ; перейти до системи видатків, орієнтованих на кінцевий результат і відповідальність за їх наслідки; упорядкувати часові межі державних стратегій і програм, привести їх у цілевідповідність із завданнями і заходами.

Не менш вагомим чинником концептуалізації перспектив розвитку виробництва СБ є дії, спрямовані на переборювання інституційних «пасток», котрі виникли як результат симбіозу надмірно патерналістської моделі держави і курсу на формування соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні. У результаті чого виробництво таких благ не було конгруентним до рівня розвитку економічної системи України, ситуацію погіршував ще й характер трансформації останньої. Так на несприятливі тенденції розвитку та системні проблеми організації виробництва СБ сфери культури, обумовлені ринковими перетвореннями, вказували відомі українські науковці [1, с. 251, 264-270; 14, с. 277-281]. Згідно з чим прагнення зберегти наявну мережу культурно-мистецьких закладів для забезпечення базових стандартів надання СБ і реальні можливості їх утримання стали чинниками стагнації виробництва, порушення цілісності культурно-мистецького простору та переорієнтації споживчого попиту на інші види економічних благ. Тому ще одним важливим напрямом удосконалення відтворення СБ в економічній системі України повинна стати відмова від патерналізму та побудова такої моделі держави, в якій чітко детерміновано її соціальний вектор розвитку. Це передбачає не лише приведення рівня бюджетних видатків на виробництво СБ сфери культури до практики країн ЄС, але й активізацію співпраці з приватним сектором на засадах державно-приватного партнерства, переорієнтацію на технологію програмно-цільового бюджетування, трансформацію системи цінностей через зміну стандартів споживчої поведінки.

Для визначення перспектив розвитку виробництва СБ актуальності набуває і подолання деструкцій функціональних спроможностей держави на національному та субнаціональному рівнях. Так «визнання

доцільності використання принципів бюджетного федералізму в побудові економічних відносин між державою і регіонами з метою підвищення ефективності функціонування останніх має здебільшого теоретичний характер і не знаходить реалізації в практиці господарювання» [15, с. 110], а надмірна централізація бюджетної системи створює найбільші загрози для соціально-економічного розвитку держави [11, с. 5, 7]. Стала практика застосування інструментарію вертикального вирівнювання в бюджетній системі України була одним з основних чинників поступової втрати субнаціональними урядами спроможності відносно самостійно задовольняти попит на СБ з урахуванням принципу субсидіарності. Вважаємо, що вітчизняна модель фіскальної децентралізації у системі відтворення СБ створила підґрунтя для розгортання прихованої фіскально-бюджетної боротьби за розподіл міжбюджетних трансфертів, зростання залежності від здійснення зовнішніх запозичень, посилення автократизму та відцентрування «багатших» юрисдикцій.

Однією з важливих складових концептуалізації перспектив відтворення СБ має стати реальна автономізація нижчого рівня урядування, підставами для чого є зміна підходів до розподілу податкових надходжень між державою та регіонами, запровадження жорстких бюджетних обмежень для місцевих бюджетів і зменшення нецільових інвестиційних видатків. Підвищення результативності відтворення СБ на субнаціональному рівні передбачатиме тіснішу співпрацю з інституціями ЄС, зокрема із Фондом Злагоди та іншими регіональними інвестиційними фондами, що обумовлене досвідом фіскальної децентралізації Польщі та євроінтеграцією України. У нашій країні спостерігаємо лише перші паростки такої співпраці, прикладом чого є реалізація масштабного проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду». Пріоритетними сферами проекту є енергоефективність, охорона здоров'я, охорона довкілля, водопостачання, житловий сектор, інноваційне урядування, економічний розвиток сільських територій та управління знаннями, працює у всіх областях України, строк реалізації 2014-2017 рр., загальний бюджет 23,8 млн євро, де 23 млн євро надаються ЄС, 800 тис. євро – ПРООН в Україні [16, с. 3].

Для досягнення позитивних змін у виробництві СБ необхідно забезпечити часову визначеність алгоритму формування, розподілу та використання обмежених бюджетних ресурсів, посилити контрольованість процесу і підзвітність держави перед суспільством. На світоглядному рівні підставами для таких дій є поведінка раціонального автократа, який має намір одержати максимум можливих додаткових вигід від цілого суспільства і використати це для власних цілей [17, р. 568-569], «фіскальна конституція, що досягається від періоду до періоду бюджетних змін» [18, р. 21]. Вважаємо, що це є одним з чинників суб'єктивізації відтворення СБ в економічній системі України, що стимулює одержання неправомірної вигоди з боку бюрократичної машини уряду та лобювання інтересів зацікавлених груп. Так значення індексу відкритого бюджету для України у 2008-2015 рр. погіршилося від 55 до 46 балів відповідно, що вказувало на непрозорість взаємовідносин уряду і платників податків і процес «захоплення» держави. За ці роки значення індексу у Казахстані покращилося – від 35 до 51 балу, Польщі – перебувало в околі 64 балів, Російській Федерації – підвищилося від 58 до 74 балів відповідно [19]. У ці роки погіршення позицій України відбулося за такими складовими індексу відкритого бюджету як громадянський бюджет і піврічна звітність. Тим самим для фірм і домогосподарств не повною мірою окреслено майбутні очікування та пов'язаність з ними бюджетних доходів і видатків, дефіциту, пояснено характер і причини змін у бюджетних видатках і важливі урядові ініціативи. З цього випливало, що відтворення СБ відбувалося в умовах інформаційних спотворень та обмеженого впливу громадянського суспільства на розподіл і використання обмежених бюджетних ресурсів.

Логічним завершенням концептуалізації перспектив розвитку виробництва СБ в економічній системі України є заходи, пов'язані із моніторингом і контролем за діями уряду у бюджетній сфері. Для цього необхідно оцінювати якість заходів із виробництва СБ на підставі динаміки його найголовніших індикаторів. Для відтворення СБ у сфері культури це ґрунтується на оцінці характеру узгодженості пріоритетів забезпечення національних інтересів і бачення майбутнього, однорідності охоплення закладами культури, стану основних засобів, інтегрального індексу зростання таких закладів за регіонами і видів культурно-мистецьких установ, рангової активності відвідувань населенням відповідних організацій, динаміки видатків державного і місцевих бюджетів загалом і на одну особу тощо [20; 21]. Особливої актуальності це набуває через явище генетично-еволюційної спорідненості минулого, теперішнього і майбутнього, підґрунтям чого є врахування наслідків відтворювального процесу для СБ на очікування і поведінку економічних агентів, економічну систему і добробутні характеристики.

З огляду на вищезазначене, за інших сталих умов, актуальними підходами до удосконалення конструкції відтворення СБ в нашій країні можуть стати: узгодження на світоглядному рівні засад відтворення СБ з чинною моделлю розвитку економічної системи; визначеність цілей, заходів, засобів, важелів, форм та інструментарію регулювання відтворювального процесу для таких благ; безперервний моніторинг практичних заходів, транспарентність і доступність інформації про надання таких благ у контексті їх ролі в досягненні бажаного рівня добробуту і реалізації моделі сталого розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, підставами для концептуалізації перспектив розвитку є найголовніші закономірності теоретичного конструювання відтворення СБ і практики їх продукування; чинники, котрі внутрішньо притаманні організації виробництва таких благ, і специфіка становлення вітчизняної моделі відтворення в економічній системі України. У контексті генетично-еволюційної та системно-синергетичної парадигми концептуалізація перспектив розвитку виробництва СБ у вітчизняній економічній системі ґрунтується на: узгодженості теоретичної конструкції продукування таких благ з особливостями національної економіки, що обумовлене як існуванням складних причинно-наслідкових зв'язків та екстерналій, так і слабкістю протидії структурним деформаціям; чіткому окресленні часово-просторових координат взаємодії домогосподарств, фірм і держави, що при заданих пропорціях розподілу і перерозподілу ВВП на продукування таких благ розширить можливості інвестування у їх виробництво та мінімізує ризики виявів макроекономічної нестабільності; забезпеченні транспарентності акумулювання, розподілу та використання ресурсів, залучених у створення таких благ, на підставі розбудови і підвищення дієвості демократичних механізмів контролю за роботою урядової машини. Перспективи подальших досліджень передбачають детермінацію напрямів удосконалення відтворювального процесу для СБ, пов'язаних із закономірностями розвитку інституту суспільного вибору в нашій країні та чинниками «захоплення» держави.

Список літератури

1. Трансформація соціальної інфраструктури в контексті забезпечення гуманітарного розвитку / [В. М. Новіков, Н. М. Деева та ін.]; за наук. ред. д. е. н., проф. В. М. Новікова, З. С. Сіройча. – Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2015. – 384 с.
2. Єфименко, Т. І. Податки в інституційній системі сучасної економіки: монографія / Т. І. Єфименко; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 687 с.
3. Башнянин, Г. І. Ефективність соціалізації економічних систем: методологічні проблеми метрологічного аналізу / Г. І. Башнянин, Л. Я. Гончарук. – Львів: Новий світ-2000, 2010. – 240 с.
4. Лисяк, Л. В. Бюджетна політика в системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України / Л. В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
5. Длугопольський, О. В. Суспільний сектор економіки і публічні фінанси в епоху глобальних трансформацій / О. В. Длугопольський. – Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2011. – 632 с.
6. Про стратегію сталого розвитку „Україна – 2020”: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.
7. Геєць, В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В. М. Геєць; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 864 с.
8. Стефанишин, О. В. Людський потенціал економіки України / О. В. Стефанишин. – Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 315 с.
9. Гринів, Л. С. Наукові проблеми формування стратегії збалансованого розвитку національної економіки України / Л. С. Гринів // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса, 2013. – Вип. 3(50). – Ч. 2. – С. 118-125.
10. Гриценко, А. А. Совместно-разделенные отношения: институты-государство-власть / А. А. Гриценко // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. Випуск 40-2. – Донецьк: ДонНТУ, 2011. – С. 68-74.
11. Молдован, О. О. Стратегія реформування системи державних фінансів України: завдання, пріоритети, механізми / О. О. Молдован. – К.: НІСД, 2014. – 48 с.
12. Stability and Growth Pact [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm.
13. Україна в 2005-2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку / [Ю. Г. Рубан, В. Є. Воротін, Я. А. Жаліло та ін]; за ред. Ю. Г. Рубана. – К., 2009. – 645 с.
14. Куценко, В. І. Соціальний вектор економічного розвитку / В. І. Куценко. – К.: Наукова думка, 2010. – 735 с.
15. Козоріз, М. А. Проблеми розвитку бюджетного федералізму в Україні / М. А. Козоріз, Г. Возняк // Вісник ТНЕУ. – 2012. – № 1. – С. 108-115.
16. Річний звіт про діяльність Проекту МРГ-III у 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cba.org.ua/ua/library/project-reports>.
17. Olson, M. Dictatorship, Democracy, and Development / M. Olson // The American Political Science Review. – 1993. – Vol. 87. – № 3. – P. 567-576.
18. Buchanan, J. M. Taxation in Fiscal Exchange / J. M. Buchanan // Journal of Public Economics. – 1976. – Vol. 6. – № 1-2. – P. 17-29.
19. Open Budget Index. Time Line [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://survey.internationalbudget.org/#timeline>.

-
20. Кічурчак, М. Особливості споживання суспільних благ сфери культури в економіці України / М. Кічурчак // Економіст. – 2012. – № 8. – С. 40-43.
 21. Кічурчак, М. Розвиток мережі закладів культури та формування культурної політики в Україні / М. Кічурчак // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 4. – С. 22-31.

References

1. Novikov, B. M., Dieieva, N. M. (2015). *Transformatsiia sotsialnoi infrastruktury v konteksti zabezpechennia humanitarnoho rozvytku*. Vinnytsia: PP Baliuk I. B.
2. Yefymenko, T. I. (2011). *Podatky v instytutsiinii systemi suchasnoi ekonomiky*. Kyiv: NAN Ukrainy, In-t ekon. ta prohozuv.
3. Bashnianyn, H. I. & Honcharuk, L. Ya. (2010). *Efektivnist sotsializatsii ekonomichnykh system: metodolohichni problemy metrolohichnoho analizu*. Lviv: Novyi svit-2000.
4. Lysiak, L. V. (2009). *Biudzhetna polityka v systemi derzhavnoho rehuliuвання sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*. Kyiv: DNU AFU.
5. Dluhopolskyi, O. V. (2011). *Suspilnyi sektor ekonomiky i publichni finansy v epokhu hlobalnykh transformatsii*. Ternopil: Ekon. dumka TNEU.
6. *Pro stratehiiu staloho rozvytku „Ukraina – 2020“*: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 r. № 5/2015 (2015). Retrieved from <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.
7. Heiets, V. M. (2009). *Suspilstvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiia vzaiedodii ta rozvytku*. Kyiv: NAN Ukrainy; In-t ekon. ta prohozuv. NAN Ukrainy.
8. Stefanyshyn, O. V. (2006). *Liudskiyi potentsial ekonomiky Ukrainy*. Lviv: Vydavn. tsentr LNU im. Ivana Franka.
9. Hryniv, L. S. (2013). Naukovi problemy formuvannia stratehii zbalansovanoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky Ukrainy. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, 3(50), 2, 118-125.
10. Gritsenko, A. A. (2011). Sovmestno-razdelennye otnosheniya: instituty-gosudarstvo-vlast'. *Naukovi pratsi DonNTU. Seriya: ekonomichna*, 40-2, 68-74.
11. Moldovan, O. O. (2014). *Stratehiia reformuvannia systemy derzhavnykh finansiv Ukrainy: zavdannia, priorytety, mekhanizmy*. Kyiv: NISD.
12. *Stability and Growth Pact*. (1998). Retrieved from http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm.
13. Ruban, Yu. H., Vorotin, V. Ye, Zhalilo, Ya. A. (2009). *Ukraina v 2005-2009 rr.: stratehichni otsinky suspilno-politychnoho ta sotsialno-ekonomichnoho rozvytku*. Kyiv.
14. Kutsenko, V. I. (2010). *Sotsialnyi vektor ekonomichnoho rozvytku*. Kyiv: Naukova dumka.
15. Kozoriz, M. A. & Vozniak, H. (2012). Problemy rozvytku biudzhetnoho federalizmu v Ukraini. *Visnyk TNEU*, 1, 108-115.
16. *Richnyi zvit pro diialnist Proektu MRH-III u 2015 r.* (2015). Retrieved from <http://cba.org.ua/ua/library/project-reports>.
17. Olson, M. (1993). Dictatorship, Democracy and Development. *The American Political Science Review*, 3 (87), 567-576.
18. Buchanan, J. M. (1976). Taxation in Fiscal Exchange. *Journal of Public Economics*, 1-2 (6), 17-29.
19. *Open Budget Index. Time Line*. Retrieved from <http://survey.internationalbudget.org/#timeline>.
20. Kichurchak, M. (2012). Osoblyvosti spozhyvannia suspilnykh blah sfery kultury v ekonomitsi Ukrainy. *Ekonomist*, 8, 40-43.
21. Kichurchak, M. (2012). Rozvytok merezhi zakladiv kultury ta formuvannia kulturnoi polityky v Ukraini. *Stratehichni priorytety*, 4, 22-31.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2016 р.